

УДК 378.046-021.68:37.011.1

DOI: 10.31499/2307-4906.2.2021.236640

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА НА ТРЕНІНГУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Корицька Галина, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін, Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради.

ORCID: 0000-0002-6197-8067

E-mail: kabinetzp@gmail.com

У статті подано аналіз особливостей розвитку професійної майстерності вчителя української мови та літератури в міжкурсовий період в умовах дистанційного навчання, зокрема на тренінгу. Педагог отримує знання шляхом вивчення теоретичного матеріалу, формується його інформаційна грамотність і можливості використання ним цифрових технологій. З'ясовано, що робота на тренінгу зосереджується не тільки на ІК-технологіях, які ми використовуємо як інструменти для моделювання е-контенту, а й на педагогічних аспектах, які виражаються в методиці моделювання уроку на засадах діяльнісного підходу.

Ключові слова: тренінг, дистанційне навчання, компетентність, професійна майстерність, діяльнісний підхід, ППО, освітній процес, міжкурсовий період.

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL SKILLS OF A TEACHER IN TRAINING IN CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

Korytska Halyna, PhD in Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Philosophy and Social and Humanitarian Disciplines, Zaporizhia Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education of the Zaporizhia Regional Council.

ORCID: 0000-0002-6197-8067

E-mail: kabinetzp@gmail.com

The article presents an analysis of the peculiarities of the development of professional skills of teachers of the Ukrainian language and literature in the intercourse period in distance learning, in particular in the training "Modeling of the Ukrainian language lessons on the basis of activity approach in the digital educational environment". Due to the clear construction of the distance course, administration is provided, knowledge is gained by studying theoretical material, information literacy of teachers and opportunities for their use of digital technologies for self-education, self-development, research and united learning tasks, self-control, arranged activities of participants in small groups, synchronous and asynchronous communication, etc. It was found that the training focuses not only on digital technologies that we use as tools for modeling electronic content, but also on pedagogical aspects, which are expressed in the methodology of modeling the Ukrainian language lesson on the basis of activity approach, organization of space for functioning in conditions of distance learning, etc. The distance training course consists of five modules, which are filled with teaching materials and digital tools. This format helps to create conditions for learning, communication and partnership. The subjects of classes are modelled taking into account the current needs of the teacher and provide the

performance of creative projects and credit tasks by him. Positive experience in the use of training as an educational trajectory of professional self-realization and development of pedagogical skills of a teacher in the system of postgraduate pedagogical education by distance learning is presented.

Keywords: *training, distance learning, competence, professional skill, activity approach, postgraduate pedagogical education, educational process, intercourse period.*

Питання реалізації освітнього процесу в умовах пандемії вимагає зміни людської діяльності, яка полягає в опануванні певних навичок, способів виконання дій тощо. Виникає необхідність у створенні передумов для вироблення концептуально нових підходів до підвищення рівня професійної компетентності педагога в міжкурсовий період. Водночас методи, прийоми, принципи, засоби, методики навчання зазнають оновлення, а разом із кращими традиційними здобутками новітні технології впевнено прориваються в освітній процес. Технологічною домінантою стає дистанційне навчання, яке забезпечує набуття особистістю як ключових, так і предметних компетентностей, що створює перспективу досягнення педагогом професійної вершини. Слушною є думка В. Бикова, який зазначає, що «серед найсучасніших освітніх технологій, що активно заявили про себе наприкінці ХХ століття й набули сьогодні помітного поширення в розвинутих країнах світу, є дистанційні технології навчання, які підтримують і забезпечують дистанційну освіту (ДО). Відбувається перерозподіл світового освітнього простору й ДО відіграє в цьому процесі провідну роль, суттєво урізноманітнюючи ринок освітніх послуг» [1, с. 8].

У розвідках науковців (Бондаренко В., Грицук Ю., Кухаренко В., Литвинова С., Петруша О., Штефан Є. та ін.) висвітлені основи організації дистанційної освіти в умовах карантину, викликаного пандемією COVID-19. Колос К., Морзе Н., Олійник В., Спірін О. та інші визначають особливості дистанційного навчання в умовах підвищення кваліфікації. Оптимальні тьюторські практики формування педагогічної майстерності вчителів вивчали Адольф В., Гущина Т., Калашникова С., Лещук Н., Сидоренко В. Професійна самореалізація філолога в умовах розвитку цифровізації освіти, активне навчання в міжкурсовий період у системі ППО була предметом наукових розвідок Корицької Г.

Сьогодні актуальним залишається пошук ефективних практичних шляхів удосконалення професійної компетентності педагога в міжкурсовий період в умовах дистанційного навчання.

Метою статті є демонстрація власного бачення розвитку професійної майстерності вчителя української мови та літератури в міжкурсовий період шляхом участі у тренінгу в умовах дистанційного навчання.

Модернізація змісту шкільної мовно-літературної освіти з урахуванням суспільних запитів, потреб, запровадження сучасних форм і методів навчання спонукає педагога до пізнання інноваційних підходів щодо реалізації освітньої діяльності. Сучасному вчителю важливо прийняти новий для нього спосіб життя, впоратися з емоційним перевантаженням і страхом перед поєднанням традиційного й новаторського. Одним із факторів розвитку особистості, що потребує відчувати себе компетентною, реалізованою у професійній діяльності, є збагачення й оновлення системи знань й умінь, вироблення траєкторії самовдосконалення. Опитування педагогів показало, що, незважаючи на проблеми та перешкоди, 87,5 % респондентів займаються самоосвітою, саморозвитком, а тільки 11,7 % – періодично; 0,8 % – час від часу.

Карантинні заходи 2020 року, викликані пандемією, змусили керівників установ різних форм власності забезпечити організацію освітнього процесу на основі технології дистанційного навчання. Для більшості педагогів таке навчання стало викликом.

Нормативні документи про освіту в Україні (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Концепція Нової української школи», Державний стандарт базової середньої освіти, Професійний стандарт за професіями тощо) визначають здатність особистості успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням ІК-технологій, Зауважимо, що інноваційна, інформаційно-комунікаційна, цифрова компетентності є необхідними для професійного самовдосконалення та належного виконання професійних функцій учителя, його життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Однією із форм, яка відповідає інноваційним підходам до вдосконалення професійної компетентності педагога, є тренінг. Поділяємо думку Лук'янової Л., що «використання тренінгових технологій передусім сприяє практичній підготовці дорослої людини, уможливаючи застосування здобутих знань у реальних умовах» [7, с. 17]. Науковиця трактує тренінг як «систему концептуально, логічно, тематично і структурно пов'язаних занять, під час яких широко застосовуються методи активного навчання, основним їх результатом є формування або відновлення системи професійних умінь і навичок, розвиток необхідних професійно-особистісних якостей» [7, с. 16]. Ураховуючи власний досвід підвищення кваліфікації вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти, розглядаємо *тренінг «як освітню траєкторію професійної самореалізації та розвитку педмайстерності вчителя української на міжкурсовому етапі шляхом створення комунікативного міжособистісного простору»* [2, с. 158–159], у якому розвиваються професійні якості вчителя, певна система умінь, навичок.

У статті «Тренінг як складова процесу розвитку педагогічної майстерності вчителя української в системі ППО: практичний аспект» [2] ми характеризували мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний компоненти, які впливають на впровадження тренінгу в освітній процес закладів післядипломної педагогічної освіти та їхню роль у розвитку й саморозвитку педагога. Наразі, враховуючи сучасні потреби вчителя та умови, в яких він працює, ми запропонували дистанційну форму навчання на тренінгу «Моделювання уроку української мови на засадах діяльнісного підходу в умовах розвитку цифрового освітнього середовища». Такий підхід сприяє вибору власної освітньої траєкторії професійної самореалізації та розвитку педмайстерності шляхом створення комунікативного онлайн-простору, використання цифрових технологій із метою пошуку інформації, спілкування, створення контенту й розв'язання проблем; критичного застосування інформаційних джерел та ресурсів; співпраці й обміном досвідом у мережах; моделювання вебмайданчиків та електронного контенту одноосібно чи спільно з колегами; формування інформаційної грамотності педагогів і можливості використання ними цифрових технологій для самоосвіти, саморозвитку, проведення пошуково-дослідницької діяльності та виконання спільних навчальних завдань (розвиток умінь планувати, обговорювати, ухвалювати рішення, творити тощо).

Більшість філологів обізнані з організацією освітнього процесу засобами

технології дистанційного навчання, проте лише одиниці використовують її елементи у своїй професійній діяльності. Як показало опитування, найбільш затребуваною формою самоосвіти є тренінги. Тільки 7,8 % респондентів не готові навчатися в дистанційних умовах. Серед основних проблем називають брак гаджетів; низьку пропускну спроможність електронної мережі; дефіцит часу; завантаженість; відсутність методики проведення контрольних переказів, творів, диктантів та дієвих методичних рекомендацій щодо виконання програми; знижений рівень засвоєння матеріалу; недостатність знань і умінь працювати у вебсередовищі з використанням певних цифрових інструментів; порушення академічної доброчесності.

Упроваджуючи інноваційні ідеї на засадах дистанційного навчання в освітній процес, 21,2 % респондентів визначили технічні перешкоди; 11,2 % – соціальні; 28,6 % – психологічні; 20,8 % – методичні; 13 % – дидактичні; 5,2 % – перешкод не бачать. На нашу думку, не відчували труднощів ті, хто мав достатній рівень володіння ІКТ, оскільки педагогічні технології вдало поєднувалися з технологією дистанційного навчання.

Узагальнення висловлених думок дає змогу зробити висновок, що для підвищення рівня професійної компетентності педагога в міжкурсовий період, незважаючи на проблеми й перешкоди, 87,5 % учителів української вибирають дистанційну форму навчання на курсі, що зумовлює актуальність опанування інноваційної діяльності, технологій та визначення їхніх дидактичних і специфічних функцій.

У руслі реалій дистанційна форма навчання «як індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [6] у сьогочасних умовах набуває значимості.

У результаті аналізу теоретичних джерел виявлено трактування ключових понять «дистанційне навчання», «дистанційний курс», «навчання в дистанційному курсі» (Биков В., Кухаренко В., Сиротенко Н. та інші). Поділяємо думку вчених, які акцентують на тому, що «Навчання в дистанційному курсі (ДК) – це інтерактивний процес, що ґрунтується, насамперед, на особистісно-орієнтованій моделі освіти. Одна з найважливіших задач проведення ДК полягає в тім, щоб, створюючи інтерактивний комунікаційний мережний простір, виявляючи індивідуальні особливості кожного учасника, стимулювати його до пошуку самостійного рішення проблем, до самоосвіти» [5, с. 1].

У контексті означеної проблеми *навчання в дистанційному курсі* визначаємо як *один із шляхів цілеспрямованого процесу вдосконалення професійної майстерності педагога в умовах післядипломної педагогічної освіти в міжкурсовий період, який ґрунтується на засадах віртуальної інтерактивної комунікації, партнерства, співпраці і сприяє саморозвитку, самореалізації, самозростанню особистості.*

На нашу думку, зміна умов та форм діяльності значною мірою впливає на якість навчання й залежить від рівня методичного забезпечення, ефективності дидактичного контенту, наявності необхідних засобів і механізмів оцінювання знань і результатів; рівня сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності як учителів-предметників, так і тьютора тощо. Водночас «Дистанційний курс, розміщений у

віртуальному навчальному середовищі (наприклад, Moodle), забезпечує управління навчальним процесом та адміністрування, надання знань, самоконтроль, формування навичок і вмінь на основі отриманих знань, закріплення матеріалу, спільну діяльність студентів у малих групах, синхронне та асинхронне спілкування, контроль за засвоєнням теоретичного матеріалу й виконання практичних завдань та їх контроль», – наголошують учені [3, с. 29].

Акцентуємо, що діяльність на тренінгу зосереджується не тільки на цифрових технологіях, які ми використовуємо як інструменти для моделювання електронного контенту, а й на педагогічних аспектах, які виражаються в методиці моделювання уроку української мови на засадах діяльнісного підходу; створенні проблемно-пошукових завдань; організації діяльнісного простору для функціонування в умовах дистанційного навчання тощо.

Дистанційний курс тренінгу «Моделювання уроку української мови на засадах діяльнісного підходу в умовах розвитку цифрового освітнього середовища» складається з п'яти модулів, які наповнені навчально-методичними матеріалами, цифровими інструментами. Такий формат сприяє створенню умов для навчання, комунікації та партнерства.

Модуль 1. «Організаційно-діагностичний» передбачає вхідне та вихідне анкетування; інтерактивні вправи «Час знайомства», де кожен учасник створює слайд у Google-презентації, представляючи себе; «Наші очікування» – фіксація сподівань на онлайн-дошці Jamboard.

Модуль 2. «Сучасний урок української мови в умовах розвитку цифрових технологій» має на меті розкриття особливостей використання застосунків Google у процесі моделювання уроку української мови.

Модуль 3. «Сучасний урок української мови на засадах діяльнісного підходу» розкриває основні етапи до побудови уроку, вибір методів, прийомів роботи.

Модуль 4. «Візуалізація сучасного уроку української мови» – моделювання цифрового контенту з використанням ребусів, qr-кодів, пазлів, хмари слів, інтерактивних вправ LearningApps.org, фотосервісів тощо.

Модуль 5. «Технологічний підхід до організації сучасного уроку мови на засадах діяльнісного підходу» – сприяє забезпеченню інтеграції методів і засобів ІКТ у методику навчання української мови.

Тематика занять моделюється з урахуванням сучасних потреб учителя й визначає активну роботу педагогів із електронним контентом, виконання ними творчих проєктів тощо. До кожного модуля передбачено залікове завдання, виконання якого демонструє рівень здобутих знань, умінь, навичок діяльності учасника. Значну роль відіграють відеоопояснення («Як надіслати роботу на оцінювання»), відеоінструкції («Як не загубитися на тренінгу») до організації навчання.

Окрім того, завдяки особистісній взаємодії з тьютором, відбувається цілодобова підтримка. Поділяємо думку вчених, які для організації дистанційного навчання важливу роль відводять тьютору й визначають основні його компетентності; приділяють увагу питанням, що «стосуються суб'єкт-суб'єктних стосунків у процесі навчання, педагогічного підходу й підтримки, можливостей спілкування, адаптації, мотивації та керування навчанням» [8, с. 44]. На наше переконання, результативною діяльністю на дистанційному курсі буде за умови, коли самі учасники будуть готовими

до участі у процесі, «чутимуть» тьютора й виконуватимуть його настанови.

На дистанційному курсі навчання відбувається синхронно чи асинхронно.

Синхронний режим передбачає міжсуб'єктну взаємодію за попередньо продуманим розкладом, графіком консультацій у режимі онлайн. Для очного взаємозв'язку проводяться вебінари, на яких окреслюються відповідні завдання до модуля, вирішуються проблемні питання, виявлені під час анкетування. Діяльність

у мінігрупах, індивідуальна робота, використання вебінструментів, застосування активних методів навчання сприяє створенню сприятливої атмосфери як для навчання, так і для пізнання.

Найбільш прийнятною для синхронної взаємодії, на нашу думку, є платформа Zoom, яка забезпечує як колективне, так й індивідуальне консультування.

Різноманітні засоби інформації, аудіо- та відеопояснення, презентації доцільно застосовувати під час асинхронного режиму, що сприяє вибору власної траєкторії, темпу навчання. Окрім цього, кожному учаснику тренінгу надавалася можливість виконання завдань та надсилання у зручний для нього час. Для зворотного зв'язку вважаємо за доцільне використання електронної пошти, інтерактивних онлайн-дошок Lino it, Jamboard, Twiddla, форумів, груп у мережі «Фейсбук» чи Viber. «Визначаємо переваги асинхронного навчання: незалежність, гнучкість, індивідуальний темп. Однак варто наголосити, що у виборі режиму навчання зазвичай оптимальним для педагогів буде змішаний підхід» [4, с. 233].

Найбільш затребуваними для асинхронної взаємодії є платформа Moodle, Google-сайти («Українська на щодень: цифровий формат», «Навчаємо української: простір цифрових смаколиків» тощо), на яких розміщувалися покликання на контент, програму тренінгу тощо.

Заняття побудовано на основі діяльнісного підходу з опорою на практичний досвід педагогів, що вміщує організаційно-діяльнісні ігри, вирішення проблемних ситуацій тощо.

Визначаємо переваги проведення тренінгу в дистанційному форматі: «педагог самостійно вирішує, коли саме приступати до виконання завдань; постійна підтримка з боку тьютора; вивільняється більше часу на детальне вивчення матеріалу та самоосвіту; надається можливість навчатися в будь-який час і в будь-якому місці, у спокійній атмосфері; економія часу та коштів на переїзди, на проживанні в гуртожитку; матеріали доступні протягом доби тощо» [4, с. 237].

Отже, на сьогодні тренінг є однією із форм вдосконалення професійної компетентності педагога в умовах дистанційного навчання в міжкурсовий період у системі ППО. Учителі української мови та літератури готові до сприйняття нового, використання технологій в освітньому процесі та моделювання уроку на засадах діяльнісного підходу в умовах розвитку цифрового освітнього середовища, що сприяє зміні людської діяльності, яка полягає в опануванні нових навичок, способів виконання дій, цільових і мотиваційно-смыслових структур.

Наше дослідження не претендує на повноту викладу. Подальших наукових розвідок потребують психолого-педагогічні основи професійної самореалізації вчителя української мови та літератури в міжкурсовий період в умовах дистанційного навчання, розроблення інструментів та методик підтримки онлайн-навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Технологія створення дистанційного курсу: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.
2. Корицька Г., Подлесна І. Тренінг як складова процесу розвитку педагогічної майстерності вчителя української в системі ППО: практичний аспект. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 14–15 травня 2020 р.). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 156–162.
3. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л. та ін. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / за ред. В. М. Кухаренка. Харків, 2016. 284 с.
4. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстремне дистанційне навчання в Україні: монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків, 2020. 409 с.
5. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Твердохлебова Н. Є. Роль викладача в системі дистанційного навчання. Харків. URL: <https://cutt.ly/0ncZ9u6> (дата звернення: 7.04.2021).
6. Про освіту: Закон України від від 05.09.2017. Дата набрання чинності: 28.09.2017. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231> (дата звернення: 9.04.2021).
7. Сучасні технології освіти дорослих: посібник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 182 с. URL: <https://cutt.ly/hc8oGnh> (дата звернення: 4.04.2021).
8. Спірін О. М., Колос К. Р. Технологія організації масового дистанційного навчання учнів в умовах карантину на базі платформи Moodle. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 79. № 5. С. 29–58. URL: <https://cutt.ly/5c8KNyQ> (дата звернення: 2.04.2021).

REFERENCES

1. Bykov, V. (2008). *Tekhnolohiia stvorennia dystantsiinoho kursu*. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
2. Korytska, H., Podliesna, I. (2020). *Treninh yak skladova protsesu rozvytku pedahohichnoi maisternosti vchytelia ukrainskoi v systemi PPO: praktychnyi aspekt. Akademichna kultura doslidnyka v osvithnomu prostori: yevropeiskyi ta natsionalnyi dosvid*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka, 156–162 [in Ukrainian].
3. Kukharenko, V. M., Berezenska S. M., Buhaichuk K. L. et al. (2016). *Teoriia ta praktyka zmishanoho navchannia*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Kukharenko, V. M., Bondarenko, V. V. (2020). *Ekstrene dystantsiine navchannia v Ukraini*. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Kukharenko, V. M., Rybalko, O. V., Tverdokhliebova, N. Ye. *Rol vykladacha v systemi dystantsiinoho navchannia*. Kharkiv. URL: <https://cutt.ly/0ncZ9u6> [in Ukrainian].
6. *Pro osvitu* (2017): *Zakon Ukrainy vid vid 05.09.2017*. Data nabrannia chynnosti: 28.09.2017. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231> [in Ukrainian].
7. *Suchasni tekhnolohii osvity doroslykh*. (2013). Kirovohrad: Imeks-LTD. URL: <https://cutt.ly/hc8oGnh> [in Ukrainian].
8. Spirin, O. M., Kolos, K. R. (2020). *Tekhnolohiia orhanizatsii masovoho dystantsiinoho navchannia uchniv v umovakh karantynu na bazi platformy Moodle. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. Vol. 79. 5. 29–58. URL: <https://cutt.ly/5c8KNyQ> [in Ukrainian].